

دستور جلسه: عشایر و کوچ، اسکان عشایر

حاضرین: آقایان: دکتر ارزانی، دکتر باغستانی، دکتر رزاقی، مهندس مقیمی، مهندس یوسفی، مهندس خادم، مهندس صفرزاده و مهندس فیاض، مهندس بهزاد

غائبین: آقای: مهندس اسکندری

اعضای حاضر از گروه راهبردی: خانم مهندس رضایی.

مباحثی که کلیه اعضا در مورد آنها اتفاق نظر داشتند:

- ۱- باید از مواردی که در آن اتفاق نظر وجود دارد در قالب برنامه ششم در موافقت نامه گنجانده شود. در غیر اینصورت هیچ اتفاق ملموسی رخ نخواهد داد.
- ۲- باید به مردم و مشارکت آنها اهمیت داد و به شکل عملی این مورد به اجرا درآید.
- ۳- رویکرد طرحهای موفق مطالعه و سپس تعمیم داده شود.
- ۴- باید هزینه های تولید را پایین آورده و درآمد دامداری را افزایش داد.
- ۵- برند سازی محصولات مرتعی مانند گوشت ارگانیک.
- ۶- به روز رسانی آمارها مانند ممیزی جدید مراتع کشور.

مشکلات جلسه:

- ۱- مسایل به طور پراکنده بحث شد و از دستور جلسه فاصله گرفته شد.
- ۲- بحث مدیریت کوچ منجر به توافق و جمع بندی خاصی نشد. مثلاً برای سه ماه طول کوچ راه حلی ارایه نشد.

پیشنهادهای برای بهبود جلسات آتی:

- ۱- محورهای کمتری برای دستور کار هر جلسه تعیین شود.
 - ۲- حاضرین دستور کار را در برگه ای یادداشت نموده و در مدت زمان صحبت خود بر روی محورهای دستور کار صحبت کرده و سعی کنند راهکار یا راه حلی پیشنهاد نمایند.
 - ۳- دستور کار و محورهای هر جلسه از جلسه قبل تعیین و اعلام شود تا اعضا زمان کافی برای تفکر راجع به آنها داشته باشند.
- سایر نقطه نظرات:

۴۳- هزار خانوار عشایر کوچی بیش از ۲۰۰ کیلومتر دارند. عشایر روزانه حداکثر ۳۰ کیلومتر راه می پیمایند و سپس حداقل ۲ تا ۳ روز استراحت کرده و دوباره حرکت می کنند. در سیستم قبلی با کنترل قربانان در مورد تقویم کوچ صورت تصمیم گیری صورت می گرفت. از ییلاق به قشلاق کوچ زود هنگام نداریم ولی از قشلاق به ییلاق داریم و همزمان با فصل کشت و سبز بودن مزارع است. واگذاری حقوق بهره برداری بین عشایر، متوسط زمین سه هکتار در خوزستان واگذار شده نصف آن آبی و مابقی دیم است. برای کسانی که حاضر می شوند حق زمین واگذار شده برای زراعت را به دیگری واگذار کنند در عوض مرتع قطب مخالف آن شخص به آنها واگذار

می شود. عمده اسکان در قشلاق است متوسط تعداد دام در کانونهای اسکان ۴۰ راس می باشد. اغلب افراد اسکان یافته اغلب دیگر دامداری نمی کنند و به مشاغل دیگری مشغول هستند که هدف نیز همین می باشد. میانگین دام خانوارهای عشایری ۱۱۳ راس است (۱۰۰ راس سبک و ۱۳ راس سنگین). بهترین شیوه بهره برداری از مراتع زندگی عشایری با دو قطب ییلاق و قشلاق و محوریت کوچ می باشد. زیرا در این شیوه حداقل مدتی از سال مرتع استراحت می کند و زندگی عشایری منطبق با طبیعت می باشد و به دام و مرتع خود تعلق خاطر دارند.

- باید راهبرد بر مبنای دام و مرتع داشته باشیم و بدانیم می خواهیم چه کار کنیم و چگونه، برای این کار سه کلید وجود دارد. اول ایجاد شکل مرتعداران، دوم تعریف راهبرد و سوم ساماندهی زنجیره خروجی محصولات مرتعی از تولید تا مصرف. ۳۶۰۰۰ دامدار روی کاغذ در استان مرکزی داریم، در عرصه گله های ۱۰۰۰ و ۵۰۰ راسی اقتصادی است. تفکیک دامداری روستایی از عشایری، کوچ باید طولانی شود تا مرتع آماده شود. ۳۰ درصد از مراتع ایران اجاره ای است. مردم خودشان راهکارهایی را اجرا می کنند. راهکار باید بر مبنای دوقطب ییلاق و قشلاق را باهم دیدن صورت گیرد. اکنون مرتعداری یک راسی تا ۴۰ هزار راسی داریم. در مرتع باید بر روی مولفه های ثابت دام و مرتع تصمیم گیری شود نه بر روی مرتعدار. مراتع میان بند قابلیت دامداری اقتصادی را ندارند (۴۵ روز در بهار و ۴۵ روز در پاییز توان چرا دارند). هدف مرتعداری رسیدن به حداکثر پتانسیل تولید و پوشش گیاهی در هر مرتع و بهره برداری از مرتع در یک سامانه یکپارچه دو قطبی ییلاق و قشلاق با حداقل اندازه اقتصادی ۵۰۰ راس دام بالغ شناسنامه دار در یک واحد می باشد.

- واگذاری قطب مخالف به غیر عشایر می تواند زمینه تخریب دوقطب اسکان و قطب مخالف فراهم کند. اصلاح دستورالعمل ممیزی مرتع اصلاح شود تا دامداران اضافی حذف شوند. راهبرد مناسب برای برنامه ششم تعریف شود، در مجموعه دولت یک دیدگاه واحدی مطرح گردد. آمار بهنگام شود زیرا آمار قدیمی قابل اطمینان نیست. مشاغل جایگزین جدید مرتعی تعریف شود. ممکن است در آینده نه چندان دور مرتع باشد ولی دام و دامدار نباشد.

- پس از ۷۰ سال قانونگذاری و گسترش تشکیلات و افزایش نیروی متخصص هنوز هم مراتع در حال تخریب است. دو مشکل اصلی وجود دارد. اول اینکه مرتع را بدون دام دیدیم، دامداری های وابسته به مرتع اقتصادی نیست و از فقیر ترین اقشار جامعه هستند و مجبور به تحمل این شیوه زندگی هستند. این سیستم سود آور نیست. بسیاری از مراتع قشلاقی کارکرد اقتصادی ندارند (به لحاظ جنبه های غیر دامداری) و دوم اینکه باید شکل داشته باشیم. بره زایی ۶۰ درصد در عشایر و ۷۰ درصد در روستا داریم در حالیکه باید ۱۰۰ تا ۱۱۰ درصد باشد. طی ۵-۶ سال گذشته هزینه های دامداری ۲/۵ برابر شده اما درآمد تقریباً ثابت مانده است. شاخصهای بهره وری پایین است. باید خط و مشی را تغییر دهیم اگر دام یک رکن است مسول دام باید وارد شود. در صنعت مرغداری بهره وری با علم روز بالا رفته در صورتیکه قبلاً بهره وری پایین بود. سود مرتع را واسطه ها می برند. مسئولیت باید با یک ساز و کار مناسب بر عهده دامدار باشد و ما با او مشارکت کنیم نه او با ما.

- باید بهره برداران و دامهایشان کددار و شناسنامه دار شوند.

- اکوتوریسم بدون مطالعه باعث معضل جدیدی برای مراتع می شود.

وجود بانک اطلاعاتی برای مدیریت صحیح در مرتع ضروری می باشد. گله داری رو به زوال است و بهبود و احیا آن سرمایه چندان لازم ندارد. هزینه دامداری بیشتر از سود آن بوده و دامداری در بهترین حالت ۴۰ درصد زیان انباشته در سال دارد. هزینه علوفه مرتع،

تاسیسات، سرمایه ناشی از میشها و ... جزء هزینه های جاری دامداری است که دامداران آنرا سود می پندارند. متوسط سن گله داران بالای ۴۵ سال است زیرا جوانها دنبال ضرر نمی روند. اگر دامداران دام خود را بفروشند و پول خود را در بانک بگذارند سود بیشتری عاید آنها می شود. یک میلیون نفر گله دار در کشور داریم. مشکلاتی هستند که باعث می شوند هزینه های تولید بالا رفته و یا درآمد کم شود که عبارتند از: نگهداری ۳۰ درصد قوچ مازاد، طول دوره زایش طولانی (زمان زایش اولین میش تا آخرین میش) که گاها تا ۱۴۰ روز طول می کشد. در حالیکه باید زیر دو ماه باشد تا هزینه ها کم شود (در سنگسر این زمان ۱۸ روز می باشد)، تلفات ۱۳ درصدی بره ها که گاهی تا ۵۰ درصد هم می رسد، تلفات ۷ درصدی دامهای بالغ، قصر در رفتن ۱۲ درصد میش ها، سبک فروخته شدن برخی بره های دیر به دنیا آمده، وجود بیماریها و انگلها، تغذیه نامناسب به نحوی که با وجود خوراک دادن به دامها ضریب تبدیل به دلایل مختلف پایین است، میانگین وزن فروش ۳۷/۵ کیلوگرمی که مقدار مناسبی نمی باشد.

اما راهکارهای پیشنهادی نیز بدین نحو می باشد. حذف قوچ مازاد، حذف میش قصر با سونوگرافی، کاهش تلفات بره ها به کمتر از ۵ درصد با رعایت اصول بهداشتی، افزایش وزن بره ها با مدیریت تولید مثل، رعایت بهداشت، تغذیه دام و اصلاح نژاد، شناسایی دامهای مولد خوب و نگهداری آنها، ثبت رکوردها، نگهداری بره های سنگین برای اصلاح نژاد در حالیکه برعکس این عمل می شود.

- راه حلی که فنی باشد اما از نظر اجتماعی قابل اجرا نباشد کاربردی نبوده و اصلا راه حل نمی باشد. برای سه ماه زمان کوچ راه حلی پیشنهاد نشده و فقط سازمان امور عشایر جایگاه انتظار دام را مطرح کرده است. انجمن صنفی مرتعداران عشایری تشکیل شود تا حقوق خود را پیگیری نمایند. مدیریت کوچ را به خود عشایر واگذار کنیم.

- بهره برداران باید شناسایی شوند نه دامهایشان. زیرا دامها حتی از نوع مولد هم سالانه ۲۵ تا ۳۰ درصد تغییر دارند. تعداد بهره برداران عشایری زیاد شده اما بعد خانوار آنها کم شده است. ۳۸ درصد مراتع کشور را عشایر بهره برداری می کنند.

- عواملی باعث کوچ زودرس می شوند که اهم آنها عبارتند از کمبود یا فقدان آب و علوفه در مراتع قشلاقی، گرمی هوا و زیاد شدن حشرات و بیماریهای دامی، رقابت در زود رسیدن به ییلاق، عادت عشایر به کوچ در زمانی معین و عدم امکان توقف در طول مسیر به دلیل نبودن مراتع خوب و مناسب.

- مشکلاتی نیز وجود دارند که رسیدگی به این مساله را دشوار کرده است که اهم آنها عبارتند از فقدان قانون لازم برای متخلفینی که زودتر کوچ کرده و یا فاقد پروانه بوده و یا پروانه چرا خود را تمدید نمی کنند، فقدان قرقبان و کمبود امکاناتی چون بی سیم برای آنها، فقدان اطلاعات صحیح از دامداران ذیحق و عدم اعتقاد مسئولین به اهمیت مساله کوچ و چرا.

- ۷۰ درصد مشکلات درون سازمانی می باشد. ما با مردم بومی بیگانه هستیم و اعتقاد عملی به مشارکت آنها نداریم. ارگان یا شخصی که مطالعه می کند باید خودش هم اجرا کند. اینکه کسی مطالعه کند و شخص دیگر اجرا کند این شیوه در دنیا منسوخ شده است.

- اگر دامداری عشایری بهترین شیوه دامداری می باشد جامعه مرتعداری برای عشایر چه کاری انجام داده است؟ آیا مدل موافقی برای کوچ داریم تا بتوانیم آنرا مطالعه کرده و تعمیم دهیم. کوچ سه جنبه دارد که شامل جنبه های فنی، اکولوژیکی و اجتماعی می باشد که باید همه آنها مورد مطالعه قرار گیرد. اگر اسکان عشایر به منظور تغییر شغل آنها و خروج آنها از دامداری است آیا با توجه به اینکه آنها بهترین اداره کنندگان مراتع هستند این کار اصولا صحیح است؟ ۱۳ انجمن علمی منابع طبیعی و ظرفیتهای زیادی در مرتع داریم که باید از آنها به خوبی استفاده شود. در مدیریت کوچ باید هم دام و هم انسان مورد مطالعه واقع شود. مدیریت کوچ موضوع واحد جلسه بعدی باشد. والسلام